

УДК 159.964.32

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2021.36.13>

Чорний Г. О., Савченко Р. І.

ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ОДНІЄЇ З ПРИЧИН ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ НАСИЛЬСТВА

Стаття присвячена дослідженню такого важливого психологічного явища у діяльності працівників правоохоронних органів, як професійна деформація.

Доведено, що необхідною умовою ефективної діяльності правоохоронних органів є дотримання принципів верховенства права та забезпечення захисту прав людини. Констатовано, що це здійснить вплив не лише на стан дотримання прав людини, а й на рівень довіри до поліції, цей фактор є основним показником для оцінки ефективності діяльності поліції.

Звернено увагу, що професійна деформація властива кожній професії і є неминучим та небажаним явищем. Встановлено, що професія працівника правоохоронного органу є однією з найбільш вразливих до формування та розвитку професійної деформації. Зокрема, через особливі риси такої діяльності – умови праці, коло обов'язків, фізичне та психічне навантаження, наявність конфліктних ситуацій тощо.

Висунуто гіпотезу, що однією з причин, яка може призвести до застосування працівником правоохоронного органу насильства, є професійна деформація особистості такого працівника. Явище професійної деформації особистості працівника правоохоронного органу розглянуто і як одну із причин порушення ним прав людини та вчинення злочину.

Синтезовано підходи до визначення феномену професійної деформації. Встановлено, що професійна деформація зумовлена комплексом причин, серед яких є соціальні, політичні, моральні, адміністративні та інші. Визначено чинники, які можуть призвести до професійної деформації працівника правоохоронного органу. Висвітлено розповсюдження професійної деформації не лише на службову сферу працівника правоохоронного органу, але й на його особисте життя та оточення.

Здійснено підсумок, що на попередження та усунення професійної деформації як загального феномена мають бути спрямовані зусилля не лише самого правоохоронного органу, але й суспільства та держави.

Ключові слова: професійна деформація, працівник правоохоронного органу, права людини, застосування насильства.

Відповідно до положень статті 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю в державі визнається людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Права і свободи людини, а також їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави, а утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним її обов'язком [1].

Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2]. Поліція є найбільшим за чисельністю кадрового складу правоохоронним органом в Україні.

Під час виконання своїх службових обов'язків поліцейський постійно контактує з людьми. Теж саме стосується і громадян, які у випадку порушення їхніх прав чи свобод мають право звернутися за захистом до правоохоронних органів. Цей спосіб захисту прав є доволі поширеним.

Однак, поряд із забезпеченням та захистом прав і свобод людини, поліція водночас може бути і їх потенційним порушником. Важливим аспектом забезпечення прав людини в діяльності Національної поліції України є недопущення проявів насильства та викорінення фактів жорстокого поводження з людьми [3, с. 176]. Тому для цього видається необхідним встановити причини і умови, що породжують такі дії. Однією з причин, яка може призвести до застосування насильства представником правоохоронного органу і порушення прав людини, є професійна деформація особистості такого працівника.

Особливістю поліцейської діяльності є те, що суб'єкт її реалізації є представником держави, тому під час несення служби він діє від імені держави, що зумовлює формування вертикальних відносин з іншими людьми. Такі відносини умовно можна зобразити, як відносини «держава-людина». Саме у згаданих вертикальних відносинах є високий ризик порушення прав людини. Діяльність поліцейського потребує підвищеної моральної відповідальності за поведінку, здоров'я і життя окремих людей, груп населення та суспільства в цілому [4, с. 312]. Це викликає потребу більш детального розгляду механізмів впливу професії на людину задля того, щоб запровадити та працювати з діагностикою та корекцією професійних деформацій працівників.

Такі ознаки, як зловживання владою, правовий нігілізм, самовиправдання порушень службових норм інтересами і цілями боротьби зі злочинністю, зниження самоконтролю і вимогливості до себе, у структурі особистості працівника поліції можуть сприяти розвитку професійної деформації [5, с. 287]. У статті висувається гіпотеза щодо впливу професійної деформації на ситуацію із дотриманням прав людини, зокрема на випадки застосування насильства поліцією.

Метою статті є розгляд такого складного психологічного явища в діяльності поліції, як професійна деформація особистості працівника, в контексті однієї з причин порушення прав людини та застосування насильства. Метою роботи є також узагальнення підходів щодо визначення та класифікації професійної деформації працівника поліції; дослідження чинників, які призводять до професійної деформації (причин її появи), її наслідків та шляхів попередження і боротьби.

Актуальність статті полягає у тому, що одним із основних принципів діяльності поліції є принцип верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [2]. Враховуючи це, аспект дотримання прав людини поліцією набуває особливого значення. Актуальність роботи також зумовлена вимогами держави та суспільства щодо підвищення рівня ефективності діяльності правоохоронних органів, особливо у контексті дотримання прав людини; зростаючим значенням проблеми професійної деформації у працівників поліції; необхідністю комплексного наукового аналізу факторів та чинників, які зумовлюють виникнення та розвиток професійної деформації; недостатньою кількістю теоретичних і практичних досліджень особливостей прояву деформаційних ознак та розвитку професійної деформації; необхідністю формування нових підходів до профілактики та корекції різних проявів професійної деформації поліцейського. Системне дослідження згаданих питань викликає значний інтерес і в теоретичному, і в прикладному плані [6].

Питання, пов'язані із впливом професії на особу, вивчалися ще за часів давніх філософів, особливої уваги ця проблема набула наприкінці ХІХ – початку ХХ століття, зокрема завдячуючи Е.Ф. Зесру та А.К. Марковій, коли у доктрині з'явився свій понятійний апарат щодо визначення феномену професійної деформації [7] [8].

Явище професійної деформації є доволі науково розробленим та було предметом досліджень багатьох науковців, серед них – Ю.В. Александров, Е.А. Айроян, А.В. Буданов, С. Браун, С.Є. Борисова, Н.В. Вітрук, А.К. Глазичев, А.В. Дулов, О.М. Ігнатов, В. Полуєтков, З.Р. Кісіль, Р.А. Кузнецов, Л. Мардахаєв, О.А. Мартиненко, К. Маслач, В.С. Медведєв, В. Самойлова, Д. Трунов, О.С. Новаков, М. Фірсов, О. Хухлаєва, С.А. Шалгунова та інші.

Питання злочинності в органах поліції та шляхів протидії їй розглядалося П.П. Андрушком, М.І. Ануфрієвим, О.Ф. Бантишевим, А.В. Галаховою, О.Ф. Гідою, Є.В. Додіним, О.О. Дудоровим, А.Ф. Зелінським, В.Ф. Кириченком, М.Й. Коржанським, Ю.І. Ляпуновим, П.С. Матишевським, М.І. Мельником, С.І. Ніколаюком, Г.В. Прокоповичем, М.М. Семендяєм, А.Н. Трайніним, О.Ю. Хабло, М.І. Хавронюком, Н.М. Ярмишем та іншими.

Незважаючи на те, що питання професійної деформації залишається у центрі наукових дискусій, наукові пошуки стосовно питань професійної деформації серед працівників правоохоронних органів є застарілими та потребують актуалізації. Водночас тематика професійної деформації поліцейського як однієї з причин порушення прав та свобод людини майже не розглядалася, а тому потребує уваги.

Не підлягає доведенню те, що професійну правоохоронну діяльність неможливо уявити без аспекту дотримання прав людини. Це є принциповою умовою змісту діяльності поліції [9, с. 118].

Однак, за даними Харківського інституту соціальних досліджень, оцінна кількість жертв насильства в поліції у 2020 році становила 698 926 осіб. За результатами попередніх аналогічних досліджень, така кількість жертв становила: 791 700 осіб впродовж 2010 року, 409 080 осіб впродовж 2015 року, 546 686 осіб у 2018 році. Як бачимо, після незначного зниження кількості жертв незаконного насильства в поліції масштаби цього явища повернулись до показників 2017 року [10, с. 22].

На відносно зменшення порушень прав людини поліцією вплинули такі фактори, як запровадження нових положень КПК України, якими було надано нові гарантії дотримання прав людини; створення системи надання безоплатної правової допомоги, яка починає діяти із моменту затримання людини та певним чином стримує працівників правоохоронних органів від порушень; внутрішні зміни в поліції (реформи, запровадження нових інститутів – наприклад, Управління із забезпечення прав людини, системи Custody records); розвиток та зміцнення громадянського суспільства, його увага до дій поліції. Так, відносно нова система Custody records, яка запроваджується нині, є результатом злагоджених дій представників громадянського суспільства та дозволяє попередити більшість порушень прав людини на етапі затримання особи та утримання її у місцях тимчасового тримання.

Безумовно, згадані фактори не можуть повністю вплинути на стан дотримання прав людини правоохоронними органами. Протиправна діяльність поліції може порушувати майже всі основні права людини, починаючи від права на приватність, особисту недоторканність та закінчуючи правом на життя. Левова частка порушень прав людини поліцією, які документуються правозахисниками, стосуються безпідставних затримань, незаконного застосування сили, катувань та жорстокого поводження [11]. Тобто такі дії поліції зачіпають фундаментальні (невід’ємні) права, що безпосередньо пов’язані із людською честю та гідністю.

Систематичні порушення прав людини поліцією впливають не лише на рівень довіри населення, а й на рівень загальної злочинності. Так, через постійне порушення прав людини поліцією значне місце посідає злочинність з боку правоохоронних органів.

Явище професійної деформації характерне практично для всіх професій; рівень професійної деформації залежить від тривалості службової діяльності, її особливостей та індивідуальних характеристик людини [12, с. 206] [13]. Багаторічне виконання професійної діяльності не може постійно супроводжуватися її вдосконаленням і безперервним професійним розвитком особистості [9]. Професійні деформації є неминучими у кожній спеціальності і порушують цілісність особистості, знижують її адаптивність, стійкість, негативно позначаються на продуктивній діяльності. Професійні деформації – це зміни сформованої структури діяльності та особи, що негативно позначаються на продуктивності праці та взаємодії з іншими учасниками цього процесу. Багаторічне виконання однієї і тієї ж діяльності ustalеними способами веде до розвитку професійно небажаних якостей та професійної дезадаптації фахівців [4, с. 313].

Відповідно до класифікації професій Є.О. Клімова, професійна діяльність працівників поліції належить до категорії «людина – людина» [14, с. 214]. Відповідний вид діяльності пронизаний людськими відносинами, які є стрижнем професії; для неї характерний тісний контакт з різними категоріями людей, де переплітаються людські взаємозв’язки і відносини: оперуповноважений та розшукуваний правопорушник; слідчий та підозрюваний тощо [15, с. 4].

Представники цього напряму діяльності, як зазначає Є.О. Клімов, мають справу із соціальними системами, співтовариствами і людьми різного віку [14]. Виконання посадових обов’язків пов’язане з підвищеною відповідальністю працівників за свої дії. Несення служби часто відбувається в ситуаціях із непередбачуваними наслідками, характеризується недостатньою визначеністю ролевих функцій, психічними і фізичними перевантаженнями, необхідністю спілкування з різноманітним контингентом громадян, що вимагає від правоохоронця рішучих дій і здатності ризикувати. Ці специфічні особливості професійної діяльності значно впливають

на особистісні характеристики її представників і можуть спричиняти професійну деформацію працівників поліції [5, с. 287].

Як слушно зазначає В.Р. Кісіль, професійна деформація працівників правоохоронних органів є реально існуючим явищем, яке наносить величезну шкоду правоохоронній діяльності [16]. Слід додати, що такий негативний вплив розповсюджується не лише на правоохоронну систему, а й на суспільство та державу загалом.

Є різні підходи до розуміння сутності та природи професійної деформації. Так, на думку автора фундаментального наукового дослідження В.С. Медведєва, яке є досі актуальним, професійна деформація є комплексом своєрідних, взаємопов'язаних змін окремих якостей і особистості загалом, що виникають внаслідок виконання правоохоронних функцій [13].

С.П. Безносів сутність професійної деформації розуміє у тому, що під впливом виконання професійної ролі у людини змінюються ті чи інші властивості особистості, виникає професійний тип особистості, який проявляється і поза професійною сферою. Це – докорінна зміна людських властивостей, яку під впливом професії можна спостерігати у різних спеціальностях. Але особливо гостро вона проявляється у представників тих спеціальностей, які мають справу з людьми: працівники сфери обслуговування, медичний персонал, продавці, стюардеси, керівники колективів, учителі, співробітники правоохоронних органів, військові [6].

О. Бандурка та В. Медведєв професійну деформацію визначають як результат появи та розвитку жорстких професійних стереотипів, перенесення професійної ролі у сферу позаслужбових стосунків або впливу специфіки службової діяльності у професійну сферу [13, с. 16]. Деякі дослідники вважають, що професійна деформація є результатом невідповідності людини суспільній професійній нормі, що деформації розвиваються під впливом умов праці й віку, спотворюють конфігурацію особистісного профілю персоналу та негативно позначаються на продуктивності праці [13, с. 23].

Є й змішаний підхід до розуміння професійної деформації. Так, С.Є. Борисова вважає, що професійна деформація є результатом взаємного впливу специфіки службової діяльності та професійної ролі, з одного боку, і особистісних характеристик – з іншого. Однак у цьому взаємному впливі основну роль відіграють чинники, пов'язані з особливостями виконуваної професійної діяльності та професійної ролі, оскільки саме вони сприяють розвитку особистих передумов і проявів професійної деформації [17]. Аналогічну позицію поділяють І.М. Хоржевська та В.В. Царапора, констатуючи, що головним чинником та ключовою детермінантою розвитку деструкції є сама професійна діяльність [4, с. 315].

Професійна деформація несе за собою певні негативні наслідки, які стосуються не тільки самої особистості поліцейського, а й його соціального оточення та професійної діяльності.

Так, деформація у соціальній сфері призводить до формування негативного іміджу працівника правоохоронного органу, негативної громадської думки про діяльність поліції; упереджено-негативного ставлення до громадян, а також соціальної відчуженості та закритості. Деформація у згаданій сфері, як бачимо, безпосередньо впливає на діяльність поліції [15, с. 14]. Такий показник, як рівень довіри населення до поліції, є головним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції відповідно до положень Закону України «Про Національну Поліцію України» [2]. За даними більшості досліджень рівень довіри громадян до поліції порівняно з минулими роками зріс, однак це не скасовує потреби у зверненні уваги до деформації працівників правоохоронних органів у соціальній сфері.

Деформація також впливає і на особисту сферу поліцейського, серед її наслідків виокремлюють професійну заангажованість та вигорання; відсутність бажання професійного росту й навчання; погіршення психічного здоров'я; незадоволеність собою й оточенням тощо [15, с. 14].

Особливу увагу слід звернути на деформацію у професійно-службовій сфері, адже саме вона чинить вплив на стан дотримання прав людини. Так, наслідками такої деформації є зниження ефективності виконання службової діяльності; порушення службової дисципліни й законності; прояви девіантної поведінки на службі та поза нею; затримка професійного розвитку; позаслужбові стосунки [15, с. 14].

Основними психологічними детермінантами професійної деформації працівника правоохоронного органу є безпосередньо сама професійна діяльність, а також фактори, пов'язані зі змістом, організацією, умовами службової діяльності та окремими оперативно-службовими завданнями – зокрема, із фізичними та психологічними перевантаженнями; наявністю владних повноважень та рівнем контролю за правомірністю їх застосування; станом соціально-правового захисту; низькою довірою громадян до органу. Соціальне оточення працівника теж вважається детермінантом деформації через можливу некомпетентність керівництва (ригідність, упередженість, грубість), несприятливий соціально-психологічний клімат у колективі тощо [15, с. 13].

Варто не забувати і про детермінанти суб'єктивного характеру, які пов'язані з індивідуально-психологічними, особистісними характеристиками особи. Це – недостатня морально-вольова надійність; низька психологічна стійкість і витривалість; недостатня соціально-психологічна культура й підготовленість; неадекватна професійна мотивація; жорсткі, упереджені професійні стереотипи й установки; схильність до неконтрольованого вживання алкоголю й зловживання ним [15, с. 13]. Такі детермінанти можуть слугувати попереджувальними сигналами як для самого працівника, так і для його колег та керівництва.

Говорячи про причини професійної деформації, варто навести і певні положення із праць Р. Конечного та М. Боухала, які видаються слушними. Так, схильність до деформації особливо часто спостерігається у певних професіях, представники яких мають підлеглих і є важкоконтрольованими владою. Від рішень і волі цих людей залежить гідність, існування, свобода і навіть здоров'я та життя інших людей, як це буває, наприклад, у вчителів, суддів, військовослужбовців, працівників держбезпеки, а також медичних працівників. Володіння владою призводить до громадської та психічної деформації, особливо у тих випадках, коли відсутні ефективні зворотні зв'язки – громадський контроль, критика і можливість позбавити носія деформації влади [18]. Схожої позиції притримується і С.П. Безносів, зазначаючи, що характер деформації може визначати не тільки професія, але й високе посадове становище. Володіння владою може призводити до деформації, коли відсутні ефективні зворотні зв'язки – громадський контроль та критика [6].

Отже, явище професійної деформації характерне для представників всіх видів професій. Однак працівники правоохоронних органів насамперед можуть піддаватися професійній деформації. Поява такого складного феномену зумовлена великою кількістю причин, серед яких виокремлюють адміністративні, організаційні, соціальні, політичні, моральні та інші причини. Однією з причин, яка призводить до перевищення чи зловживання владою поліцейським, застосування ним насильства та порушення прав людини, є професійна деформація. Така діяльність впливає не лише на зростання рівня злочинності, зниження рівня довіри до поліції, й на ситуацію із дотриманням прав людини. Вважаю, що встановлення деонтологічних стандартів поліцейської діяльності потребує ретельного концептуального осмислення, доктринального визначення та нормативного закріплення, адже в положеннях чинного законодавства в контексті діяльності поліції досі немає такої категорії, як професійне вигорання працівника. Позитивним прикладом має бути досвід зарубіжних країн, таких як Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Ірландія, США, Франція та інші, де на законодавчому рівні прийнято кодекси деонтологічної поведінки поліцейських. Питання, пов'язані із професійною деформацією працівників правоохоронних органів, завжди мають бути на порядку денному. Попередження, усунення та протидія їй мають бути одним із завдань правоохоронних органів та підтримуватися державою і суспільством.

Використана література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 06.11.2021).
3. Гула Л.Ф. Заходи щодо запобігання порушення законності та прав і свобод людини працівниками органів внутрішніх справ. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. № 2. С. 173-180.

4. Хоржевська І.М., Царапора В.В. Особливості професійної деформації особистості військових та міліціонерів. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Психологічні науки. 2013. Т. 2. Вип. 10. С. 312–315. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2013_2_10_62 (дата звернення: 02.11.2021).
5. Боднар В.Є. Детермінанти професійної деформації працівників Національної поліції України. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 8. С. 283–291. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/43.pdf (дата звернення: 02.11.2021).
6. Безносів С.П. Профессиональная деформация и воспитание личности. Психологическое обеспечение социального развития человека. СПб.: Речь, 2004. 271 с.
7. Зеер Э.Ф. Психология профессий: учебное пособие. М.: Академический проект. Екатеринбург: Деловая книга, 2003. 336 с.
8. Маркова А.К. Психология профессионализма. М.: Знание, 1996. 308 с.
9. Вітик Ю.І. Принцип дотримання прав людини в діяльності Національної поліції України: стан наукового дослідження. Підприємництво, господарство і право, 2021. № 5. С. 116–121. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/32.pdf> (дата звернення: 03.11.2021).
10. Національний моніторинг незаконного насильства в поліції в Україні у 2020 році / Д. Кобзін, А. Черноусов, С. Щербань; Харківський інститут соціальних досліджень; Харківська правозахисна група. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2020. 64 с. URL: <http://library.khpg.org/index.php?id=1602823656> (дата звернення: 02.11.2021).
11. Захаров Є.Ю. Реформування органів внутрішніх справ та права людини. URL: <https://helsinki.org.ua/mvs-ta-prava-lyudyny-e-zaharov> (дата звернення: 01.11.2021).
12. Кирбят'єв О.О. Професійна деформація особистості працівника правоохоронного органу як причина неналежного виконання своїх обов'язків. *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 204–210. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2019/32.pdf (дата звернення: 05.11.2021).
13. Медведев В.С. Психология профессиональной деформации сотрудников органов внутренних дел : дис. ... д-ра психолог. наук : 19.00.06 . Киев, 1999. 412 с.
14. Климов Е.А. Психология профессионала: монография. Москва: Изд-во «Институт практической психологии», 1996. 400 с.
15. Професійно-психологічна підготовка працівників Національної поліції. Міністерство внутрішніх справ України, Одеський державний університет внутрішніх справ. 2017. 18 с. URL: http://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/lek-1_2017-PPPPPNP.pdf (дата звернення: 07.11.2021).
16. Кісіль З.Р. Професійна деформація працівників органів внутрішніх справ України: історіографія та феноменологія. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія психологічна. 2014. Вип. 2. – С. 33–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2014_2_6 (дата звернення: 02.11.2021).
17. Борисова С.Е. Профессиональная деформация сотрудников милиции и ее личностные детерминанты: автореф. дис. на соиск. уч. ст. канд. психол. наук. Москва, 1998. 204 с.
18. Конечный Р., Боухал Я. Психология в медицине. М.: Прага, 1983. С. 253–254.

References:

1. Konstytutsiya Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR/ [The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine as of 28.06.1996 No. 254k/96-VR]. Verhovna Rada Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 1996. № 30. 141 p. [in Ukrainian].
2. Pro Nacionalnu policiyu: Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 r. № 580-VIII [About National police: Law of Ukraine as of 02.07.2015 No. 580-VIII]. Verhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>. [in Ukrainian].
3. Hula L.F. (2015) Zahodi shodo zapobigannya porushennya zakonnosti ta prav i svobod lyudini pracivnikami organiv vnutrishnih sprav [Measures in relation to prevention of violation of legality and rights and freedoms of man by the workers of organs of internal affairs] *Visnik Luganskogo derzhavnogo universitetu vnutrishnih sprav imeni E.O. Didorenka*. № 2. S. 173-180. [in Ukrainian].
4. Khorzhevskaya I.M., Carapora V.V. (2013) Osoblivosti profesijnoyi deformaciyi osobistosti vijskovih ta milicioneriv [Features of professional deformation of personality of soldiery and militiamen]. *Naukovij visnik Mikolajivskogo derzhavnogo universitetu imeni V.O. Suhomlinskogo*. Seriya: Psihologichni nauki. T. 2. Vol. 10. S. 312-315. [in Ukrainian].

5. Bodnar V.Ye. (2018) Determinanti profesijnoyi deformaciyi pracivnikov Nacionalnoyi policiyi Ukrainy [Determinants of professional deformation of police officers of the National police of Ukraine]. Yuridichnij byuletен. Vol. 8. S. 283-291. [in Ukrainian].
6. Beznosov S.P. (2004) Professional'naja deformacija i vospitanie lichnosti. [The professional deformation and personal education]. Psihologicheskoe obespechenie social'nogo razvitija cheloveka. Vol. 13, s. 34–45. SPb., Rech. [in Russian].
7. Zeer E.F. (2003) Psihologiya professij: uchebnoe posobie. [Psychology of profession]. M.: Akademičeskij proekt. Ekaterinburg: Delovaya kniga. 336 s. [in Russian].
8. Markova A.K. (1996) Psihologiya professionalizma. [Psychology of professionalism]. M.: Znanie, 308 s. [in Russian].
9. Vityk Yu.I. Princip dotrimannya prav lyudini v diyalnosti Nacionalnoyi policiyi Ukrayini: stan naukovogo doslidzhennya. [Principle of respect for human rights in activities of the National Police of Ukraine: state of scientific research]. Pidpriyemnictvo, gospodarstvo i pravo, 2021. № 5. S. 116–121. [in Ukrainian].
10. Nacionalnij monitoring nezakonного nasilstva v policiyi v Ukrayini u 2020 roci D. Kobzin, A. Chernousov, S. Sherban (2020). [The National monitoring of use of force in police of Ukraine, 2020]. Harkivskij institut socialnih doslidzhen; Harkivska pravozahisna grupa. Harkiv: TOV «Vidavnictvo «Prava lyudini», 64 s. [in Ukrainian].
11. Zaharov Ye.Yu. Reformuvannya organiv vnutrishnih sprav ta prava lyudini. [The reform of internal affairs agencies and human rights]. [in Ukrainian].
12. Kyrbatiev O.O. (2019) Profesijna deformaciya osobistosti pracivnika pravoohoronnogo organu yak prichina nenalezhnogo vikonnannya svojih obov'yazkiv. [Professional deformation of the personality of the law enforcement authority as a cause of the inadmissible fulfillment of their duties]. Yuridichnij visnik. № 4. S. 204–210. [in Ukrainian].
13. Medvedev V.S. (1999) Psihologiya profesionalnoj deformacii sotrudnikov organov vnutrennih del. [Psychology of professional deformation of internal affairs officers]. Dis. ... d-ra psiholog. nauk : 19.00.06 . Kiev. 412 s. [in Russian].
14. Klimov E.A. (1996) Psihologiya professionala: monografiya. [Psychology of professional]. Moskva: Izd-vo «Institut praktičeskoj psihologii». 400 s. [in Russian].
15. Profesijno-psihologična pidgotovka pracivnikov Nacionalnoyi policiyi (2017). [Professional and psychological training of National police officers]. Ministerstvo vnutrishnih sprav Ukrayini, Odeskij derzhavnij universitet vnutrishnih sprav. 18 s. [in Ukrainian].
16. Kisil Ž.R. (2014) Profesijna deformaciya pracivnikov organiv vnutrishnih sprav Ukrayini: istoriografiya ta fenomenologiya. [Professional deformation of law enforcement workers of Ukraine: historiography and phenomenology]. Naukovij visnik Lvivskogo derzhavnogo universitetu vnutrishnih sprav. Seriya psihologična. Vol. 2. – S. 33-44. [in Ukrainian].
17. Borisova S.E. (1998) Professionalnaya deformaciya sotrudnikov milicii i ee lichnostnye determinanty [The professional deformation of militia officers and its personal determinants]. avtoref. dis. na soisk. uch. st. kand. psihol. nauk. Moskva, 204 s. [in Russian].
18. Konechnyj R., Bouhal Ya. (1983) Psihologiya v medicine. [Psychology in medicine]. M.: Praga. S. 253–254. [in Russian].

Chornyi H. O., Savchenko R. I. Problem statement of professional deformation of police officers of the National police of Ukraine as a cause of human rights violation and use of force

The article is devoted to the study of an important psychological phenomenon in the activities of law enforcement agencies, namely, professional deformation.

It is proved that the essential prerequisite for effective police action is the mandatory observance of the rule of law and protecting human rights. It is noted that this would have an impact not only on the state of respect for human rights, but also on the level of trust to the police. The recognition by the public opinion police is the main criteria for assessing the work of these bodies.

It is emphasized that the professional deformation is inherent in every profession and is an inevitable and undesirable phenomenon. It is established that the profession of law enforcement officer is one of the most vulnerable to the formation and development of professional deformation. In particular, due to the special features of such activities – working conditions, responsibilities, physical and mental stress, conflict situations, etc.

It has been hypothesized that one of the reasons that could lead to a use of force of a law enforcement officer is the professional deformation of the personality of such an employee. The phenomenon

of professional deformation of the law enforcement officer personality is considered as one of the reasons for human rights violations and committing the crime.

It was found out that professional deformation is caused by a whole complex of social, political, moral reasons, administrative and other reasons. Factors that can lead to professional deformation of the law enforcement officer are identified. The influence of the professional deformation not only in professional activity of the law enforcement officer, but also in private life and inner circle is highlighted. Approaches to the definition of professional deformation phenomenon are synthesized.

It was summarized that the efforts to the prevention and elimination of the professional deformation as a general phenomenon should be directed not only by the law enforcement agencies, but also effort of both society and the State.

Key words: *professional deformation, law enforcement officer, human rights, use of force.*